

TÜRK AĞAÇ KÜLTÜ ETRAFINDA TEŞEKKÜL EDEN DOKUZ OĞUL EFSANESİ VE TOPLUMSAL İŞLEVLERİ

THE LEGEND OF NINE BOYS FORMED AROUND TURKISH TREE CULT AND ITS SOCIAL FUNCTIONS

Abonoz KÜÇÜK*

ÖZ: Bulancak (Giresun) yöresinden derlenen Dokuz Oğul Efsanesi, Türk ağaç kültü etrafında teşekkül etmiş bir anlatıdır. Halk edebiyatı merkezli ürünlerin birçoğunda karşımıza çıkan ağaç kültü, Türklerin İslamiyet öncesi dönemdeki Tanrı ve evren algılarını ortaya koyması açısından önem arz etmektedir. Bulancak (Giresun) yöresinden derlenen Dokuz Oğul Efsanesinde, çocuğu olmayan bir adam, efsanenin merkezinde yer alan ağacın altında Allah'a uzun yıllar dua eder. Allah dualarını kabul eder ve bu tarihten sonra dokuz oğlu olur. Bir gün odun taşıyan yaşlı bir adam, çocukların babasından dokuz oğuldan birinin kendisine yardım etmesi için izin ister. Baba çocuklarına kıyamaz ve yaşlı adamın talebini geri çevirir. Bu hadiseden sonra çocukların dokuzu da ölür. Baba, çocuklarını daha önce altında dua ettiği ağacın altına defneder. Bu tarihten sonra ağacın olduğu yer insanların dua ettiği, dualarının kabul olduğu, adak adadığı, Hidrellez kutlamaları düzenlediği bir kült mekân özelliği kazanır. Verileri alan araştırması ve yazılı kaynaklardan yararlanma yöntemleriyle tespit edilen bu çalışmada, Dokuz Oğul Efsanesinin ağaç kültü merkezli bir şekilde ortaya çıktığı ve kültürün devamlılığı açısından önemli toplumsal işlevleri yerine getirdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bulancak, ağaç kültü, efsane, toplumsal işlev, inanış.

ABSTRACT: The legend of nine boys compiled from Bulancak (Giresun) region exhibit a narrative feature formed around Turkish tree cult. The tree cult that comes out in most of the folk literature based products, is important in terms of revealing the Turks universe and God perceptions in Pre-Islamic period. In the legend of nine boys compiled from Bulancak (Giresun), a man who doesn't have any children, prays for a long time to Allah (God) under the tree in the center of the legend. God accepts his prayer and after that date, he has nine children. One day, an old man carrying wood, requests the father of children, permission for one of the boys to help him. The father cannot favor his children and refuses the request of the old man. After that, all of his children die. The father buries his children under the tree under which he has prayed before. Later, the place where the tree is, becomes a cult space where people pray, the place of acceptance of the prayer, making vow, the organizations of the Hidrellez celebrations. In this study, of which data was determined by means of field research and utilization of written sources, it was concluded that the legend of nine boys legend was emerged as entered on the tree cult and fulfilled important social functions in terms of cultural continuity.

Keywords: Bulancak, tree cult, legend, social function, belief.

* Dr. Öğr. Üyesi - Giresun Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü/Giresun - abonoz_kucuk@hotmail.com

Giriş

Türklerin İslamiyet öncesi dönemde Tanrı'ya ulaşmada bir araç olarak kabul ettikleri doğa unsurları, zamanla Türk inaniş ve düşünüş kalıpları içerisinde birer kült halini almıştır. Bahsi geçen kültler çerçevesinde geliştirilen halk inaniş ve uygulamalarından bazıları, İslami dönemde yeni dinin kuralları çerçevesinde özünü muhafaza eder bir meşrulaştırmaya tabi tutularak sürekliliğini devam ettirmiştir.

Türk inaniş ve düşünüş kalıpları içerisinde şekillenen kültlerden biri de ağaç kültüdür. Ağaç, Türklerin geçmişteki evren algılarına ve çeşitli özelliklerine bağlı bir şekilde kült halini almıştır. Türkler, Tanrı'nın yaşadığı yukarı âlem, insanlarla hayvanların yaşadıkları orta âlem ve metafizik varlıkların yaşadığı aşağı âlem olmak üzere üç katmanı olan bir evren algısına sahiptiler (Arslan, 2005: 65-74; Türker, 2017: 109-117). Ağaç, kökleri aşağı âlemde, gövdesi orta âlemde, dalları yukarı âlemde olması itibariyle bahsi geçen üç âlem arasında bağlantıyı sağlayan bir unsur olarak değerlendirilmiştir. Bu nedenle Türk mitik tefekküründe öneme sahip olmuştur.

Ağaç, Türklerin evren algılarına dayalı olarak şekillenen niteliği dışında başkaca özellikleri nedeniyle de kült merkezli değerlendirmelere konu edilmektedir. Kült özelliği arz eden kutlu ağaçlar, dış yapı özellikleri ve fonksiyonlarına dayalı olarak Tanrı'nın yeryüzündeki yansıması ve yaratıcıya ulaşmada bir vasıta olarak algılanmışlardır.

Kutlu ağaçların Tanrı'nın yeryüzündeki yansıması ve ona ulaşmada bir vasıta olarak değerlendirilmesine olanak sağlayan özellikleri, Metin Ergun tarafından şu şekilde tespit edilmiştir:

“1. Yalnız ağaç olmalıdır. Bir ağacın kutsal kabul edilebilmesi için mutlaka bulunduğu mekânda yalnız başına bulunması gerekir. Türk düşüncesine göre Tanrı tektir ve eşi ve benzeri yoktur. Tanrı'yı sembolize eden varlığın da onun bu sıfatına uygun olması gerekir.

2. Yapraklarını yaz kış dökmeyen ya da çok az döken bir ağaç olmalıdır. Türk düşüncesine göre, ebedi olan tek şey Tanrı'dır; Tanrı ölmez. Aynı şekilde Tanrı'yı sembolize eden varlık da ebedi olmalıdır. Yaz-kış yapraklarını dökmeyen ağaç, bu haliyle sonsuzluğu sembolize eder.

3. Kutsal ağaç, etrafındaki ağaçlardan ya daha uzun, ya da heybetli, daha gösterişli olmalıdır. Türk inancına göre Tanrı, el-kebir, el-melik, el-azimdir. Yani Tanrı, bütün mevcudattan daha büyük, daha sahip, daha hakim ve daha azametli, daha gösterişlidir. Tanrı'nın bu dünyadaki sembolü de aynı sıfatlara sahip olmalıdır.

4. Kutsal ağaç, meyvesiz olmalıdır. Türk düşüncesinde Tanrı doğmaz ve doğurmaz. Türk inanişinde her şeyi var eden, fakat kendisi var edilmeyen; doğmamış ve doğurmamış olmakla birlikte sonu da olmayan şey Tanrı'dır.

5. Kutsal ağaç, etrafındaki ağaçlardan daha yaşlı olmalıdır. Türk düşüncesinde Tanrı, sonsuzluğun, ebediliğin sembolüdür. Yaşlılık Tanrısallığın yani sonsuzluğun sembolüdür.

6. Kutsal ağaç, geniş ve koyu gölgeli olmalıdır. Türk düşüncesinde Tanrı sığımlan şeydir. Tanrı zorda kalanlara yardımcı olur” (Ergun, 2000: 23-24).

Bulancak (Giresun) yöresinden derlenen Dokuz Oğul Efsanesi, yukarıda zikredilen özellikleri bünyesinde barındıran bir kutlu ağaç etrafında teşekkül etmiştir. Efsanede ağaç kültürünün¹ dışında Hızır kültürünün izlerine de tesadüf edilmektedir.

Efsaneler, dinleyenlerin inanarak gerçek kabul ettikleri, olayların yakın geçmişte geçtiği, mekânın günümüz dünyası olduğu, genellikle kutsal kabul edilen, ancak kutsal kabul edilmeyen örnekleri de olan ve temel karakteri insan olan halk edebiyatı ürünleridirler (Bascom, 2003: 475). Efsanelerin kendine özgü bir üslubu, kalıplaşmış, kurallı biçimleri yoktur. Efsaneye konu edinilen hadise ya da durum düz konuşma dili ile ifade edilir (Boratav, 2014: 112).

Bu çalışmada öncelikle efsane türünün² özelliklerini bünyesinde barındıran Dokuz Oğul ile ilgili anlatıların oluşumuna zemin hazırlayan kutlu ağaç, ağaç kültürü merkezli bir şekilde incelenecektir. Daha sonra bahsi geçen kutlu ağaç etrafında şekillenen halk inanış ve uygulamaları toplumsal işlevleri noktasında bir değerlendirmeye tabi tutulacaktır.

Dokuz Oğul Efsanesi ve Toplumsal İşlevleri Üzerine

Kaynak kişilerin aktardığına göre eski adı Dokuz Oğul, yeni adı Eriklik olan yerleşim biriminde bir adam yaşarmış. Bu adamın çocuğu olmazmış. Köyde bulunan büyük bir meşe ağacının altında yıllarca Allah’a dua etmiş. Yıllar sonra Allah dualarını kabul etmiş ve dokuz erkek çocuk sahibi olmuş.³ Çocuklarıyla birlikte mutlu mesut yaşarmış. Günün birinde ihtiyar bir adamla karşılaşmış. İhtiyar sırtında odun taşımaktaymış. Çok yorulduğu için çocukların babasından yardım istemiş. Dokuz oğlundan birini bana ver de şu odunları evime götürmeme yardım etsin demiş.

¹ Ağaç kültürü ile ilgili ayrıntılı bilgi için bk. (Ergun, 2004; Lvova vd., 2013: 53-75).

² Efsane türü ile ilgili ayrıntılı bilgi için ayrıca bk. (Sakaoğlu, 1980; Ergun, 1997; Sakaoğlu, 2009).

³ Altay Türklerinden W. Radloff tarafından derlenen yerin yaratılışıyla ilgili anlatıda şöyle bir bölüm yer almaktadır: “Dalsız, budaksız bir ağaç bitmişti. Bu ağacı Tanrı gördü ve ‘Dalları olmayan ağaca bakmak hoş bir şey değil; bunda dokuz tane dal bitsin!’ dedi. Ağaçta dokuz dal bitti. Tanrı yine şöyle dedi: Dokuz dalın kökünden dokuz kişi türesin ve bunlardan dokuz ulus olsun!” (İnan, 1986: 15). Çalışmamızda konu edinilen Dokuz Oğul Efsanesi, W. Radloff’un Altay Türklerinden derlediği anlatının ilgili kısmıyla benzerlik göstermektedir. Dokuz Oğul Efsanesinde kutlu ağacın altında edilen dua sonucu dokuz evlat sahibi olunmakta; W. Radloff’un derlediği anlatıda ise Tanrı’nın emriyle dokuz dalın kökünden dokuz insanın türediği görülmektedir. İki metne bu bağlamlarda baktığımızda Dokuz Oğul Efsanesinin kadim yurttan Anadolu’ya taşınan Türk mitik tefekkürünün izlerini taşıdığını daha net bir şekilde söyleyebilmekteyiz.

Çocukların babası ihtiyarın bu talebini reddetmiş. Bu hadiseden sonra dokuz çocuğun dokuzu da amansız bir hastalığa yakalanarak vefat etmiş. Çocukların babası, ölen dokuz oğlunu da geçmişte altında dua ettiği meşe ağacının yanına defnetmiş. Bu hadiseden sonra burası insanların dua ettiği, adak adadığı, Hıdrellez kutlamaları yaptığı bir yer haline gelmiş⁴ (KK-1; KK-2; KK-3).

Bir başka anlatıya göre Ocak Dede adlı bir şahıs, yıllar önce Eriklik'e gelip yerleşmiş. Bu zat, bölgeye ilk yerleşen kişiymiş. Bu adamın dokuz çocuğu varmış. Bir gün çocuğu olmayan bir adam Ocak Dede'den çocuklarından birini kendisine evlatlık vermesini istemiş. Ocak Dede de bu talebi geri çevirmiş. Bu hadiseden sonra Ocak Dede'nin dokuz oğlu da amansız bir hastalığa yakalanarak vefat etmiş. Ölen çocukları civardaki dokuz ayrı tepeye defnetmişler. Ocak Dede ölünce onu da Eriklik'teki büyük meşe ağacının altına defnetmişler. Bu tarihten sonra burası kutsal kabul edilmeye başlanmış. Günümüzde halen kutsal kabul edilmektedir (KK-4).

Çocuksuzluk motifiyle başlayan ilk anlatıda, çocuksuzluğun giderilmesine dönük olarak ağaç kültünün, kazanıldıktan sonraki süreçte çocukların olağanüstü bir şekilde kaybedilmesinde ise Hızır kültünün⁵ ön plana çıktığı görülmektedir. Hızır kültünün izlerinin de görüldüğü ağaç kültü merkezli bu efsanede anlatılanlar, yakın geçmişte yaşanmış, gerçek bir olay olarak kabul edilmektedir. Mekânın günümüz dünyası olduğu, olayların merkezinde insanın yer aldığı bu efsanede anlatılanlar yöre insanı tarafından gerçek ve kutsal kabul edilmektedir. Dokuz Oğul ile ilgili ikinci anlatı çocuksuzluk motifiyle başlamaz. Ancak anlatının olay örgüsü içerisinde bu motife rastlanmaktadır. Ayrıca ilk anlatıda karşılaştığımız Hızır kültü, bu anlatı da kendisini göstermektedir. Birinci anlatıdan farklı olarak ikinci anlatıda çocukların öldükten sonraki süreçte defnedildikleri yer hakkında farklı bir değerlendirme yer almaktadır.

Yörede çocuğu olmayan, herhangi bir konuda adak adamak isteyen insanlar, efsaneye konu olan bu ağacın altında ve yanındaki mezarın başında dua etmektedirler. Yöredeki ifadesiyle Mayıs Yedisi (Hıdrellez) şenlikleri de bu mekânda yapılmaktadır.

Efsanenin teşekkülüne zemin hazırlayan ağaç, Metin Ergun'un (2000: 23-24) kutsal kabul edilen ağaçların özellikleriyle ilgili yapmış olduğu değerlendirmelere uyum sağlamaktadır. Dokuz Oğul Efsanesinin merkezindeki ağaç, bulunduğu yerde tek olması, yaz-kış yapraklarını çok az dökken bir meşe ağacı olması, etrafındaki ağaçlardan daha heybetli olması, meyve vermeyen bir ağaç olması, etrafındaki ağaçlardan daha yaşlı olması ve geniş-koyu gölgeli olması özellikleriyle kutsal kabul edilen ağaçların tüm niteliklerini bünyesinde barındırmaktadır.

⁴ Efsanenin daha önce derlenmiş bir şekli için bk. (Gökşen, 1999: 151).

⁵ Hızır kültü hakkında ayrıntılı bilgi için bk. (Ocak, 2006).

Yukarıda bahsi geçen özelliklere sahip olan ağaç etrafında teşekkül eden Dokuz Oğul Efsanesi, yöre insanının inanış ve uygulamalarında da aksini bulmuştur. Dokuz Oğul Efsanesi ve etrafında şekillenen halk inanış ve uygulamaları, belli başlı toplumsal işlevleri⁶ yerine getirmektedirler.

Bilge Seyidoğlu, efsanelerin toplumsal işlevlerini, gelenek ve görenekleri koruma işlevi, topluma yön verme işlevi, teşekkül ettikleri yere anlam kazandırma işlevi, koruma ve tedavi etme işlevi olmak üzere dört başlıkta değerlendirmektedir (1985: 198-199).

Dokuz Oğul Efsanesini, Bilge Seyidoğlu'nun yaklaşımından hareketle toplumsal işlevleri bağlamında bir değerlendirmeye tabi tuttuğumuzda şu hususlar karşımıza çıkmaktadır:

Yöre insanı, Dokuz Oğul Efsanesi bağlamında çeşitli inanış ve uygulamalar geliştirmiştir. Efsanenin kutsal kabul edilme niteliğinin tesirinde oluşan bu inanış ve uygulamalar, bazı yeni gelenek-göreneklerin ortaya çıkışına, bellekte mevcut bulunanların ise devamlılığını sürdürmesine doğrudan katkı sağlamıştır.

Yörede çocuğu olmayan insanlar efsaneye konu ağacın ve hemen yanı başındaki mezarın olduğu yere giderek burada dua etmektedirler. Ağacın etrafında yedi kere dönülür, ağaca çaput bağlanır, bozuk para bırakılır. Bunların dışında çocuğu olmayan kadın ağacın altında bir gece uyur. Burada uyurken gördüğü rüyaya göre çocuğu olup olmayacağı yorumlanır. Bir başka inanışa göre ağaç ve mezarın bulunduğu yere kırmızı bir elma bırakılır. Sabah yeniden bu alana gidilir. Elma dişlenmişse çocuk olacağına, dişlenmemişse olmayacağına yorulur. Günümüzde bu inanış ve uygulamalar devamlılığını sürdürmektedir (KK-2; KK-4). Bu inanış ve uygulamaların devamlılığını sürdürmesinde Dokuz Oğul Efsanesinin toplumca kutsal kabul edilmesi ve inanılması başat role sahiptir. Efsane, bu özelliklerinden ötürü gelenek ve görenekleri koruma işlevini yerine getirmektedir.

Dokuz Oğul Efsanesinde çocukların ölümüne neden olan hadise, Hızır kültü merkezli bir kurguya sahiptir. Her iki anlatıda da bir ihtiyar, çocuklardan birini babalarından istemektedir. Birinci anlatıda odun taşıma işinde yardım etmesi, ikinci anlatıda ise evlatlık olması için çocuklardan birini isteyen yaşlı adamın talebi geri çevrilmektedir. Bu hadiseden sonra çocukların tamamı amansız bir hastalığa yakalanarak hayatlarını kaybetmektedirler. Efsane, bu özelliğiyle ne kadar kıymetli olursa olsun paylaşmanın, yardımlaşmanın önemine vurgu yapmaktadır. Bu özelliğiyle topluma yön verme gibi bir işlevi yerine getirmektedir.

Dokuz Oğul Efsanesinin teşekkülüne zemin hazırlayan kutsal ağaç etrafında oluşan anlatılar, kutsal ağacın bulunduğu yere anlam ve değer

⁶ Halk bilimi ürünlerinin işlevleri hakkında ayrıntılı bilgi için bk. (Bascom, 2005: 125-151; Ekici, 2008: 83-85; Çobanoğlu, 2010: 243-259; Yolcu, 2017: 179-187).

kazandırmıştır. Bu yer, geçmişten günümüze duaların kabul olduğu bir kült mekân özelliği sergilemektedir. Bu özelliğini etrafında anlatılan efsaneye borçludur. Dokuz Oğul Efsanesi, bu özellikleriyle anlatının merkezinde yer alan kutsal ağacın bulunduğu yere anlam kazandırma gibi bir işlevi yerine getirmektedir. Bulancak yöresinde Hıdrellez kutlamalarının bu mekânda yapılıyor olması, efsanenin mekâna anlam ve değer kazandırma işlevini yerine getirdiğini gösteren önemli bir örnektir.

Efsanenin toplumca kutsal kabul edilmesi ve inanılması, merkezinde yer alan kült mekânın korunması işlevini ortaya çıkarmıştır. Kült mekânın efsane merkezli bir şekilde anlatılan özellikleri, toplumun geçmişten günümüze bu alanı koruması, kıymet vermesi sonucunu beraberinde getirmiştir. Efsanenin anlattıklarından hareketle insanlar, çocuk sahibi olmak, borcundan, hastalıklardan kurtulmak için bu kült mekâna gitmekte ve çare aramaktadırlar. Efsane, bu özelliğiyle hastalıkların tedavisi gibi bir işlevi de sağlamaktadır.

Sonuç

Türk ağaç kültü etrafında şekillenen ve bünyesinde Hızır kültünden izler de barındıran Dokuz Oğul Efsanesi, Bulancak (Giresun) yöresi halk inanış ve uygulamalarında da yansımaları bulmuştur. Efsanenin merkezinde yer alan ağaç, Türk mitik tefekküründe Tanrı'nın belli başlı özelliklerini simgelemesi nedeniyle onun yeryüzündeki yansıması olarak kabul edilen kutlu ağaçların niteliklerini bünyesinde barındırmaktadır. Efsanede kutsalın ihlali bağlamında karşımıza Hızır kültünden izler de çıkmaktadır. Efsanelerin kutsal ve inanılır olma özellikleri, insanoğlu üzerinde önemli etkiler bırakma sonucunu da beraberinde getirmiştir. Bu etki, halk inanış ve uygulamalarında yansımaları bulmuştur. Bu sayede, efsaneler merkezli ortaya çıkan halk inanış ve uygulamaları çeşitli toplumsal işlevleri de yerine getirmiştir.

Sonuç olarak Dokuz Oğul Efsanesi, Türk ağaç kültü merkezli teşekkül eden anlatılar içerisinde değerlendirilebilir. Efsane, anlatıldığı yörede çeşitli halk inanış ve uygulamalarının ortaya çıkışında ve devamlılığını sürdürmesinde başat bir role sahiptir. Etrafında gelişen halk inanış ve uygulamalarıyla Dokuz Oğul Efsanesinin gelenek ve görenekleri koruma, topluma yön verme, teşekkül ettiği yere anlam ve değer kazandırma ile koruma ve tedavi etme gibi toplumsal işlevleri yerine getirdiği görülmektedir.

KAYNAKÇA

Yazılı Kaynaklar

ARSLAN, Mustafa (2005). "Türk Destanlarında Evren Tasarımı" *Prof. Dr. Fikret Türkmen Armağanı*. (Ed. Gürer Gülsevin, Metin Arıkan), 65-74, İzmir: Kanyılmaz Matbaası.

- BASCOM, William R. (2003). "Folklorun Biçimleri: Nesir Anlatılar" *Halkbiliminde Kuramlar Ve Yaklaşımlar*. (Ed.: Gülin Öğüt Eker, Metin Ekici ve diğerleri), (Çev.: R. Nur Aktaş, Banu Aktepe ve diğerleri), 468-505, Ankara: Milli Folklor Yayınları.
- BASCOM, William R. (2005). "Folklorun Dört İşlevi", *Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 2*. (Ed.: M. Öcal Oğuz, Selcan Gürçayır), (Çev.: Ferya Çalış), 125-151, Ankara: Geleneksel Yayıncılık.
- BORATAV, P. Naili (2014). *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*. Ankara: Bilgesu Yayınları.
- ÇOBANOĞLU, Özkul (2010). *Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- EKİCİ, Metin (2008). "Araştırma Yöntemleri" *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*. (Ed. M. Öcal Oğuz), 43-94, Ankara: Grafiker Yayıncılık.
- ERGUN, Metin (1997). *Türk Dünyası Efsanelerinde Değişme Motifi*. C. 1, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- ERGUN, Metin (2000). "Türk Ağaç Kültü İnancının Dede Korkut Hikâyelerindeki Yansımaları", *Milli Folklor*, 12 (47), 22-30.
- ERGUN, Pervin (2004). *Türk Kültüründe Ağaç Kültü*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- GÖKŞEN, Cengiz (1999). *Giresun Efsaneleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı.
- İNAN, Abdülkadir (1986). *Tarihte ve Bugün Şamanizm Materyaller ve Araştırmalar*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- LVOVA, E. L. ve diğerleri (2013). *Güney Sibiry Türklerinin Geleneksel Dünya Görüşleri Simge ve Ritüel*. (Çev.: Metin Ergun), Konya: Kömen Yayınları.
- OCAK, Ahmet Yaşar (2006). *İslam-Türk İnançlarında Hızır yahut Hızır-İlyas Kültü*. İstanbul: Kabalıcı Yayımevi.
- SAKAOĞLU, Saim (1980). *Anadolu-Türk Efsanelerinde Taş Kesilme Motifi ve Bu Efsanelerin Tip Kataloğu*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- SAKAOĞLU, Saim (2009). *Efsane Araştırmaları*. Konya: Kömen Yayınları.
- SEYİDOĞLU, Bilge (1985). *Erzurum Efsaneleri (Erzurum'da Belli Yerlere Bağlı Olarak Derlenmiş Efsaneler Üzerinde Bir İnceleme)*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- TÜRKER, Ferah (2017). "Türklerde Evren Tasavvurunun Dede Korkut'taki İzleri Üzerine" *Türkolojiya*, 2, 109-117.
- YOLCU, Mehmet Ali (2017). "Halk Bilimi Araştırma Kuram ve Yöntemleri", *Halk Bilimi El Kitabı*. (Ed.: Mustafa Aça), 150-205, İstanbul: Motif Vakfı Yayınları.

Sözlü Kaynaklar

- KK-1: Rehber Alkan, Bulancak 1958, Ortaokul Mezunu, Bekçi (Görüşme: 23.02.2018)
- KK-2: Hatice Alkan, Bulancak 1963, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı (Görüşme: 23.02.2018)

KK-3: Zeytin Korkmaz, Bulancak 1940, Okuryazar, Ev Hanımı (Görüşme: 17.02.2018)

KK-4: Tahsin Aslan, Bulancak 1964, Ortaokul Mezunu, Emekli (Görüşme: 10.03.2018)

EKLER

Dokuz Oğul Efsanesinin Oluşumuna Zemin Hazırlayan Kutlu Ağaç

Dokuz Oğul Türbesi